

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رهپا

سال هجدهم، شماره ۶۹، زمستان ۱۴۰۳
صفحه ۲۰۳ تا ۲۳۰

بررسی پدیده پولشویی اشخاص حقوقی در نظام حقوقی ایران

دانشجوی دکتری تخصصی حقوق کیفری و جرم شناسی، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران.
m.mosapoor8101@gmail.com

محمد موسی پور

گروه حقوق، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول)

علی جانی پور *

گروه حقوق، واحد یاسوج، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

کرم جانی پور

چکیده

مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در نظام‌های حقوقی مختلف، به‌ویژه در زمینه جرم پولشویی، از جمله مباحث مهم و چالش‌برانگیز است. در جمهوری اسلامی ایران، قانون‌گذار با پذیرش مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و اصلاحات بعدی، به‌ویژه در زمینه مبارزه با پولشویی، اقدامات قابل توجهی انجام داده است. سوال اصلی این تحقیق این است که مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پولشویی در حقوق ایران چگونه تعریف و اعمال می‌شود؟ فرضیه تحقیق بر این اساس است که مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در این جرم، هرچند مورد پذیرش قرار گرفته، اما با مشکلاتی همچون دشواری اثبات مسئولیت کیفری نمایندگان اشخاص حقوقی و تناسب مجازات‌ها روبه‌رو است. روش تحقیق توصیفی و تحلیلی است که به بررسی و تحلیل مواد قانونی مرتبط با جرم پولشویی در جمهوری اسلامی ایران، به‌ویژه قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ و اصلاحات ۱۳۹۷ پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که هرچند قوانین ایران در راستای شناسایی و مجازات پولشویی اقدامات مؤثری انجام داده است، اما نیاز به اصلاحاتی در جهت رفع نواقص قانونی، تسهیل اثبات مسئولیت کیفری و بازدارندگی بیشتر مجازات‌ها وجود دارد.

کلیدواژه: اشخاص حقوقی، پولشویی، مسئولیت کیفری، رفتار دیگری، ایران.

* نویسنده مسئول: ali.janipour2018@gmail.com

تاریخ تایید: ۱۴۰۳/۰۷/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۵

The Islamic Revolution Approach Quarterly

Vol. 18, No.69, Winter 2025, P 203-230

rahyaftjournal.ir

Criminal Responsibility of Legal Entities in Money Laundering Crimes in the Islamic Republic of Iran

Mohammad Mousapour

PhD Candidate in Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University of Yasuj, Iran

Ali Jani Pour *

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Yasuj Branch, Iran

Karam Jani Pour

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University, Yasuj Branch, Iran

Abstract

The criminal liability of legal entities in various legal systems, particularly in the context of money laundering, is one of the significant and challenging issues. In the Islamic Republic of Iran, the legislator has taken notable steps by recognizing the criminal liability of legal entities in the Islamic Penal Code of 2013 and its subsequent amendments, especially regarding the fight against money laundering. The primary question of this study is: How is the criminal liability of legal entities for the crime of money laundering defined and enforced under Iranian law? The research hypothesis is that, although the criminal liability of legal entities for this crime has been recognized, it faces challenges such as the difficulty in proving the criminal responsibility of the representatives of legal entities and the proportionality of the punishments. The research method is descriptive and analytical, focusing on examining and

---

* Corresponding Author: ali.janipour2018@gmail.com

How to Cite: Mousipour, M., Jani Pour, A., Jani Pour, K. (2025). Criminal Responsibility of Legal Entities in Money Laundering Crimes in the Islamic Republic of Iran, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 18(69), 203-230.

Received: 14/06/2024

Accepted: 16/10/2024

analyzing the legal provisions related to money laundering in the Islamic Republic of Iran, particularly the Anti-Money Laundering Law of 2007 and its 2018 amendments. The findings of the study indicate that, while Iranian legislation has made effective efforts to identify and punish money laundering, there is a need for reforms to address legal deficiencies, facilitate the proof of criminal liability, and enhance the deterrent effect of punishments.

Keywords: Criminal Responsibility; Legal Entities; Money Laundering; Iranian Legal System; FATF; Penal Provisions; Islamic Jurisprudence

Introduction

The study delves into the evolving landscape of criminal responsibility for legal entities involved in money laundering crimes in the Islamic Republic of Iran. The research seeks to answer the critical question: to what extent does Iranian law provide a coherent framework for holding legal entities accountable for money laundering crimes? While international standards such as the FATF recommendations have emphasized the necessity of criminalizing money laundering and imposing sanctions on both natural and legal persons, Iranian law presents a unique combination of Islamic principles and contemporary legislative practices.

Theoretical Framework and Objectives

At its core, this research is grounded in the theoretical underpinnings of criminal responsibility, specifically the transition from individual-centric accountability to acknowledging the role of legal entities in facilitating financial crimes. The article builds on the premise that the legal recognition of corporate liability represents a significant departure from traditional notions of individual responsibility, especially within legal systems influenced by Islamic jurisprudence. In this context, the research critically examines whether Iranian legal provisions align with international norms while respecting the doctrinal boundaries of Islamic law.

The primary objective of the study is to analyze the elements of the crime of money laundering as it pertains to legal entities and evaluate the adequacy of prescribed penalties under Iranian law. Unlike prior studies that primarily focused on natural persons, this research centers exclusively on the corporate dimension of criminal responsibility, offering a nuanced understanding of its implications for Iran's legal system.

Methodology

This research adopts a descriptive-analytical approach, utilizing statutory interpretation and comparative analysis to assess Iranian laws concerning money laundering and corporate responsibility. Relevant legal texts, including the Anti-Money Laundering Law (2007) and its amendments, were meticulously analyzed to identify gaps and strengths in the existing framework. Furthermore, international standards, particularly FATF recommendations, were used as benchmarks to evaluate the effectiveness and compatibility of Iranian laws with global practices.

Findings

The research identifies several key findings that highlight the distinctive nature of criminal responsibility for legal entities in Iran. Firstly, while the Anti-Money Laundering Law establishes a basic framework for addressing money laundering offenses, its provisions regarding legal entities remain underdeveloped. The absence of explicit guidelines for attributing liability to corporations, combined with procedural ambiguities, limits the law's practical enforcement.

Secondly, Iranian law primarily relies on the general provisions of the Islamic Penal Code to address corporate crimes, which creates inconsistencies when applied to complex financial offenses like money laundering. For instance, Article 143 of the Islamic Penal Code establishes the principle of corporate liability, yet its application to money laundering requires further clarity, particularly in defining the extent of a corporation's intent and culpability.

Thirdly, the study underscores the challenges posed by the dual structure of Iran's legal system, which integrates Islamic jurisprudence with modern statutory law. While Islamic principles emphasize individual accountability, the growing complexity of financial crimes necessitates a broader approach that incorporates corporate responsibility. This tension has influenced the legislative and judicial interpretation of money laundering offenses, often leading to gaps in enforcement.

Significance and Contributions

The primary contribution of this research lies in its focused analysis of money laundering crimes committed by legal entities in Iran. Unlike previous studies that have largely addressed individual liability or general economic crimes, this study specifically examines the intersection of corporate liability and anti-money laundering laws. By doing so, it offers valuable insights into the challenges and opportunities for reforming Iran's legal framework to address corporate involvement in financial

crimes effectively.

Moreover, the research highlights the influence of international standards on Iran's legislative developments. For instance, the adoption of amendments to the Anti-Money Laundering Law in 2017 demonstrates Iran's willingness to align with FATF recommendations, albeit within the constraints of its domestic legal and political considerations. The study argues that such alignment is crucial for enhancing the effectiveness of Iran's anti-money laundering regime and facilitating its integration into the global financial system.

Conclusion

In conclusion, the article argues that while Iranian law has made significant strides in addressing money laundering crimes, there remains a pressing need to strengthen the legal framework governing the criminal responsibility of legal entities. This includes clarifying the scope of corporate liability, establishing comprehensive enforcement mechanisms, and ensuring consistency with international norms. The research underscores the importance of adopting a balanced approach that respects Islamic legal principles while addressing the realities of contemporary financial crimes. Ultimately, this study contributes to the broader discourse on corporate liability and anti-money laundering efforts, offering practical recommendations for policymakers and legal practitioners. By focusing on the criminal responsibility of legal entities in money laundering offenses, the research provides a valuable resource for understanding and addressing one of the most pressing challenges in Iran's legal and economic landscape.

Bibliography

- Ardabili, M. A. (2005). *General criminal law (Vol. 1, 7th edition)*. Mizan Publications. (in Persian)
- Badrian, F. (2001). *Comprehensive collection of narcotics laws and regulations*. (in Persian)
- Bagherzadeh, A. (2009). *Money laundering in Iranian and English law and international documents (2nd edition)*. Mizan Publications. (in Persian)
- Barkan, S. E. (2012). *Criminology: A sociological understanding (5th edition)*. Pearson.
- Beheshti, M. (1997). *Saba Persian Dictionary*. Saba Publications. (in Persian)
- Clarkson, C. M. V. (1987). *Understanding criminal law*. Fontana Press.
- Daoud, E., & Le Corre, C. (2013). *La responsabilité pénale des*

personnes morales. Perspectives Études, 43.

Ghoraieili, M. B. (2010). *Money laundering from the perspective of Islamic jurisprudence and statutory law (1st edition)*. Astan Quds Razavi Publishing Institute. (in Persian)

Habibzadeh, M. J. (1995). *Crimes against property (2nd edition)*. SAMT Publications. (in Persian)

Hassani, M. H. (2011). *The philosophy of corporate criminal punishment: Utilitarianism vs. retributivism*. Supplement to the *Legal Research Journal*, Shahid Beheshti University, Commemorative volume of Dr. Nourbaha. (in Persian)

Hedayi, F. (2008). The rule of suspension and mitigation of punishment in the provincial appeals court. *Gavah Legal Quarterly*, 13. (in Persian)

Hemati, M. B. (2012). *Preventive measures and punishments in the anti-money laundering law (1st edition)*. Khorsandi Publications. (in Persian)

Mir Mohammad Sadeghi, H. (2016). *Crimes against property (6th edition)*. Mizan Publications. (in Persian)

Mir Mohammad Sadeghi, H. (2017). *International criminal law: Organized crime and corporate criminality (Selected Articles, Article 4, pp. 189-253)*. (in Persian)

Mostafa, M. (1975). *Explanation of criminal law in economic crimes*. Dar Al-Nahda Al-Arabiya, Cairo.

Mousavi Moghadam, M. (2007). *Money laundering (2nd edition)*. Judicial Education Department, Qom. (in Persian)

Najafi Abrandabadi, A. H. (2006). *Criminology of economic crime: Lecture notes on criminology (6th edition)*. Mizan Publications. (in Persian)

Nourbaha, R. (2008). *Fundamentals of general criminal law (23rd edition)*. Dad Afarin Publications. (in Persian)

Pradel, J. (2007). *History of criminal thought* (A. H. Najafi Abrandabadi, Trans., 2nd edition). SAMT Publications. (in Persian)

Saki, M. R. (2009). *Introduction to the crime of money laundering (2nd edition)*. Javidaneh Publications. (in Persian)

Salehi, M. K. (2012-2013). *The mental element of crime*. Master's thesis in Criminal Law and Criminology, University of Qom. (in Persian)

Sarikani, A. (2012). Types of omissions and their criminal liability from the perspective of Islamic jurisprudence and criminal law. *Soroush Adalat Quarterly*, 13. Qom. (in Persian)

Service Droit en Pratique. (2009). *La responsabilité pénale de la*

personne morale. Travail & Sécurité, July-August.

Shafiei, S., & Sabouri, D. M. H. (2009). Examining methods to combat money laundering with an emphasis on tax strategies. *Financial Taxation Journal*, 5. (in Persian)

Soltani, M. (2012). *General criminal law (Vol. 2): The offender and criminal liability (1st edition)*. Dadgostar Publications. (in Persian)

Véron, M. (2005). *Droit pénal des affaires*.

Zera'at, A. (2000). *Explanation of the Islamic Penal Code*. Kashan University Press. (in Persian)

مقدمه

اشخاص حقوقی، به ویژه شرکت‌ها و سازمان‌ها، نقش‌های بسیار مهمی در سطوح مختلف اقتصادی و اجتماعی ایفا می‌کنند. این اشخاص، که به واسطه توسعه‌های اقتصادی و اجتماعی در دوران معاصر تغییرات عمده‌ای را تجربه کرده‌اند، امروزه در تمامی سطوح ملی، منطقه‌ای و جهانی، تأثیرات زیادی بر زندگی روزمره انسان‌ها دارند. توسعه جوامع و تحول در ساختارهای اقتصادی، به ویژه در دو دهه آخر قرن بیستم که شاهد جهانی شدن و خصوصی‌سازی نهادهای اقتصادی بودیم، باعث شده تا مفهوم اشخاص حقوقی پیچیده‌تر و جهانی‌تر شود. از این رو، قوانین و مقررات مربوط به اشخاص حقوقی باید به‌طور مداوم به‌روزرسانی شوند تا به‌درستی تغییرات و نیازهای جدید جامعه را پوشش دهند. یکی از حوزه‌های مهمی که نیاز به توجه ویژه دارد، مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در قبال جرایم مختلف، به ویژه جرم پول‌شویی است. پول‌شویی جرم ثانویه‌ای است که در پی وقوع جرایم اصلی مانند کلاهبرداری، اختلاس، یا مواد مخدر صورت می‌گیرد و به وسیله آن، درآمدهای حاصل از جرایم به صورت قانونی به نظر می‌رسد. با این حال، به دلیل ماهیت غیرمستقیم و ثانویه بودن این جرم، معمولاً به اندازه برخی جرایم دیگر مانند سرقت یا کلاهبرداری جدی گرفته نمی‌شود، در حالی که آثار مخرب و گسترده آن می‌تواند اقتصاد ملی و بین‌المللی را تحت تأثیر قرار دهد. در نظام حقوقی ایران، جرم پول‌شویی به‌طور جدی از سال ۱۳۸۶ به صورت قانونی مطرح شد و در پی آن، قانون مبارزه با پول‌شویی به تصویب رسید. این قانون، که با هدف مقابله با عواقب منفی پول‌شویی بر اقتصاد کشور و تقویت شفافیت مالی تصویب شد، در سال ۱۳۹۷ بازنگری و اصلاح شد. علاوه بر این، به دلیل الحاق ایران به کنوانسیون ۱۹۸۸ و نیاز به هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی در مبارزه با پول‌شویی، قانون‌گذار ایران اقدام به جرم‌انگاری پول‌شویی و تعیین مجازات‌های مربوطه کرده است. از سوی دیگر، با توجه به نقش پررنگ اشخاص حقوقی در ارتکاب جرم پول‌شویی، این سوال مطرح می‌شود که مسئولیت کیفری این اشخاص چگونه می‌تواند به‌طور مؤثر در قوانین ایران تعیین و اعمال شود. در این راستا، این تحقیق به بررسی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پول‌شویی در جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد و تلاش دارد تا با تحلیل مواد قانونی و مقررات موجود، نقاط ضعف و قوت موجود در سیستم کیفری ایران را شناسایی کرده و پیشنهادهایی برای بهبود آن ارائه دهد.

۲- پیشینه تحقیق

یکی از منابع معتبر در این زمینه، کتاب «حقوق کیفری اقتصادی پول‌شویی و مبارزه با پول‌شویی در اسناد بین‌المللی و نظام حقوقی ایران» تألیف دکتر اصغر عباسی (۱۳۹۳) است. در این کتاب، دکتر عباسی ابتدا به بررسی مفهوم پول‌شویی، پیشینه آن و دیدگاه‌های مختلف حقوقی در خصوص این جرم پرداخته است. فصل‌های کتاب، به‌طور خاص به ویژگی‌ها و پیامدهای منفی پول‌شویی، ابزارها و فنون مختلف آن، و همچنین ارتباط این جرم با تروریسم و تأمین مالی آن اختصاص دارد. این کتاب به‌ویژه در زمینه تحلیل سیاست‌های کیفری و قانونی در ایران، به‌طور دقیق به تطبیق اقدامات قانونی و سیاست‌های اجرایی در نظام حقوقی ایران با استانداردهای بین‌المللی پرداخته است.

کتاب «حقوق کیفری اقتصادی پول‌شویی» نوشته سعید سیاه‌بیدی کرمانشاهی و احمدعلی ثالث موید (۱۳۹۶) که در آن، جنبه‌های کیفری پول‌شویی مورد توجه قرار گرفته است. در این اثر، نگارندگان به تحلیل ارکان تحقق جرم پول‌شویی در نظام حقوقی ایران پرداخته و علاوه بر آن، کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط با این جرم و توصیه‌های گروه ویژه اقدام مالی (FATF) را بررسی کرده‌اند. این کتاب با دید انتقادی به مباحث حقوقی موجود پرداخته و در برخی موارد، پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت موجود در نظام حقوقی ایران ارائه داده است.

پایان‌نامه «مطالعه تطبیقی جرم پول‌شویی در نظام کیفری ایران و عراق» نوشته وسام باسم مجید (۱۳۹۶) نیز به‌طور خاص به تحلیل ویژگی‌ها و ارکان قانونی جرم پول‌شویی در ایران پرداخته است. در این پایان‌نامه، محقق ابتدا تاریخچه و ویژگی‌های پول‌شویی را در حقوق ایران بررسی کرده و سپس به تحلیل مجازات‌های مرتبط با این جرم، از جمله مسئولیت کیفری اشخاص حقیقی و حقوقی پرداخته است.

در پایان‌نامه «آسیب‌شناسی قانونی در تکوین و تحقق جرم پول‌شویی» (۱۳۹۵) تألیف حمید جعفری، جوانب بین‌المللی و داخلی جرم پول‌شویی مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق، بر اساس کنوانسیون‌های سازمان ملل متحد و بررسی مقررات اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی در ایران، به تحلیل ارکان مادی و معنوی جرم پول‌شویی و همچنین موانع قانونی در مبارزه با آن پرداخته است. حمید جعفری در این تحقیق همچنین به چالش‌های پیش روی اجرای قوانین مبارزه با پول‌شویی در ایران و اقدامات تکمیلی در سطح داخلی اشاره کرده است.

محمدابراهیم شمس‌ناتری (۱۳۸۲) در مقاله‌ای با عنوان «پول‌شویی، آثار و عکس‌العمل‌ها»، به تبیین ارکان جرم پول‌شویی در حقوق ایران پرداخته است. این مقاله به تحلیل آثار منفی پول‌شویی در جامعه و واکنش‌های بین‌المللی نسبت به این جرم و تدابیر اجرایی ایران در مبارزه با آن پرداخته است.

مهدی احمدی جویباری (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «جرم پولشویی و تبیین عوامل شیوع و گسترش آن در جوامع»، به بررسی علل و عوامل ایجاد و شیوع این جرم در جامعه پرداخته است. در این پژوهش، نقش جرم‌انگاری پولشویی در قوانین کشورها و ضرورت برخورد جدی با این جرم مورد تأکید قرار گرفته است. پژوهشگر در این مقاله، همچنین به معرفی متغیرهای جرم پولشویی و تأثیرات آن در سطح ملی و بین‌المللی پرداخته است. این منابع به‌ویژه در فهم دقیق‌تر جنبه‌های حقوقی، کیفری و بین‌المللی پولشویی و بررسی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در این جرم کمک کرده‌اند و زمینه‌ساز تحلیل‌های تطبیقی و انتقادی در این پژوهش هستند.

۳- نوآوری تحقیق

نوآوری این تحقیق در آن است که بر مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پولشویی در ج.ا.ایران تمرکز دارد و در بررسی‌های خود علاوه بر تحلیل مفهومی و حقوقی، به بُعد عملی و اجرایی این مسئولیت در نظام حقوقی ایران پرداخته است. در حالی که پیشینه‌های تحقیقاتی عمدتاً به بررسی مسئولیت کیفری اشخاص حقیقی و یا جرایم اقتصادی از جنبه‌های عمومی‌تر پرداخته‌اند، این تحقیق تلاش کرده است که به‌طور خاص و متمرکز بر جرم پولشویی و مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در این زمینه تأکید کند. یکی از نوآوری‌های کلیدی این تحقیق در این است که برخلاف پیشینه‌های موجود که عمدتاً به مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در زمینه‌های عمومی‌تر، مانند فساد یا تخلفات تجاری، پرداخته‌اند، این تحقیق به‌طور خاص به بررسی تأثیرات قانونی و عملی مسئولیت کیفری در زمینه پولشویی می‌پردازد و نحوه اجرای این مسئولیت در سطح اشخاص حقوقی را مورد تحلیل قرار می‌دهد. علاوه بر این، این تحقیق به تفصیل به بررسی و تحلیل مواد قانونی ج.ا.ایران در خصوص پولشویی و مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی پرداخته و نقاط ضعف و قوت آن‌ها را بررسی کرده است. به‌طور خاص، این تحقیق به بررسی محدودیت‌های قانونی در زمینه احراز مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در زمینه پولشویی و مشکلات اجرایی مرتبط با آن پرداخته است که در پیشینه‌های تحقیقاتی پیشین کمتر مورد توجه قرار گرفته بود. بنابراین، این تحقیق با ارائه یک دیدگاه جدید و کاربردی در زمینه مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پولشویی، نه تنها در عرصه نظریات حقوقی بلکه در تحلیل عملی قوانین ایران نوآوری دارد.

۴- مبانی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در ایران

امروزه در فرآیند قانون‌گذاری، دلایل عقلی و قواعد انصاف به‌طور عمده بر تصمیم‌گیری‌های قانون‌گذاران تاثیر می‌گذارند. در این زمینه، توجهات و استدلال‌های منطقی

مختلفی برای تصمیم‌های مختلف قانون‌گذاران وجود دارد. هنگامی که بحث از مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی به میان می‌آید، در سطح عمومی دو دلیل عمده برای پیش‌بینی این مسئولیت در قوانین جزایی وجود دارد: نفع اجتماعی و عدالت فردی. در این بخش، به تفکیک به بررسی این دو دلیل به عنوان مبنای مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی خواهیم پرداخت تا نشان دهیم چگونه نفع جامعه و اجرای عدالت فردی به‌طور خاص می‌توانند راهنمایی برای قانون‌گذاران در تدوین مقررات علیه اشخاص حقوقی باشد.

۴-۱ نفع اجتماعی به عنوان مبنایی برای مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی

نفع اجتماعی به‌عنوان یکی از مبانی اصلی در حقوق کیفری برای تعقیب و مجازات مجرمین اهمیت دارد. به عبارت دیگر، تعقیب و مجازات افراد مجرم به این دلیل توجیه می‌شود که منافع جامعه حکم می‌کند که جامعه با جرم و مجرم برخورد کند. در این راستا، بیشتر از هر چیزی، برآوردن منافع جامعه و حمایت از مصلحت‌های اجتماعی مورد توجه است. در برخی موارد، حتی ممکن است اخلاق و عدالت به‌عنوان محورهای اصلی در نظر گرفته نشوند و در عوض، فقط نفع اجتماعی مد نظر باشد.

مفهوم نفع اجتماعی تنها محدود به مجازات مجرمان حقیقی نمی‌شود؛ بلکه به نظر می‌رسد که این مبنا می‌تواند برای سرکوب یا برخورد با شرکت‌ها و اشخاص حقوقی مرتکب جرم نیز کاربرد داشته باشد (حسینی، ۱۳۹۰: ۳۷۵). اشخاص حقوقی به‌عنوان موجوداتی که از جنبه‌های مختلف بر جامعه تاثیر می‌گذارند، در صورت ارتکاب جرم، می‌توانند تبعات گسترده‌ای برای جامعه به همراه داشته باشند. به‌ویژه در صورتی که این اشخاص نقض هنجارها و ارزش‌های اجتماعی را در دستور کار خود قرار دهند، لازم است واکنش مناسب از سوی جامعه و قانون‌گذار صورت گیرد (pratique et al, 2009: 46).

۴-۲ پاسداری از اعتماد عمومی به اشخاص حقوقی

یکی از مهم‌ترین مسائلی که در ارتباط با مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی باید در نظر گرفته شود، اعتماد عمومی به این اشخاص است. در حقیقت، برخی از جرایم ارتكابی توسط اشخاص حقوقی به‌طور مستقیم به اعتماد عمومی آسیب می‌زنند. به‌عنوان مثال، جرایم مالی نظیر جعل، کلاهبرداری، اختلاس یا فرار مالیاتی می‌توانند به‌سرعت منجر به بی‌اعتمادی جامعه نسبت به آن شخص حقوقی شوند. این بی‌اعتمادی ممکن است تنها به خود شخص حقوقی محدود نگردد، بلکه می‌تواند به دیگر اشخاص حقوقی مشابه نیز گسترش یابد. از سوی دیگر، برخی از جرایم که توسط اشخاص حقوقی ارتکاب می‌یابند، ممکن است تأثیر فوری بر اعتماد

عمومی نداشته باشند.^۱ به طور مثال، ارتکاب جرایم زیست‌محیطی ممکن است تا زمانی که آثار منفی آن در جامعه محسوس نشود، حساسیتی را برنیا نگیزد. به همین ترتیب، تخلفاتی نظیر عدم ارائه اطلاعات مالی به سازمان بورس ممکن است در ابتدا واکنش زیادی ایجاد نکند، مگر آنکه این تخلف به طور مستقیم بر منافع جامعه تاثیر گذار باشد (Véron, 2005: 112).

در نتیجه، بی‌اعتمادی که از ارتکاب برخی از جرایم توسط اشخاص حقوقی به وجود می‌آید، می‌تواند بر دیگر فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی تاثیرات منفی بگذارد. به‌ویژه وقتی که این بی‌اعتمادی موجب ترس و بدبینی در جامعه شود، به‌طور گسترده بر فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی اثر منفی خواهد گذاشت. بنابراین، حفظ اعتماد عمومی به اشخاص حقوقی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و قانون‌گذار باید در این زمینه تدابیری اندیشیده و مجازات‌هایی را برای جرایم این اشخاص پیش‌بینی کند.

۴-۳ پیشگیری از بزه‌دیدگی گسترده مردم

در جرم‌شناسی، معیار «بزه‌دیدگی» به‌عنوان یکی از مهم‌ترین معیارها برای طبقه‌بندی جرایم شناخته می‌شود. در این طبقه‌بندی، جرایم را می‌توان به چهار دسته تقسیم کرد: جرایم دارای بزه‌دیدگان واقعی، جرایم دارای بزه‌دیدگان فرضی و اعتباری، جرایم دارای بزه‌دیدگان بالقوه، و جرایم بدون بزه‌دیدگان (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۵: ۲۲۴۷). در خصوص جرایم اشخاص حقوقی، غالباً تعداد بزه‌دیدگان این جرایم بسیار زیاد است. به‌عنوان مثال، در جرم کلاهبرداری توسط مدیران یک شرکت، بزه‌دیدگان واقعی زیادی وجود خواهند داشت. همچنین در جرایمی نظیر اختلاس، بزه‌دیدگان فرضی و اعتباری زیادی به وجود می‌آید که معمولاً شکایتی از سوی آنان صورت نمی‌گیرد، اما این جرایم می‌توانند به‌طور بالقوه آسیب‌های فراوانی به جامعه وارد کنند (Barkan, 2012: 320). در نتیجه، با توجه به این که جرایم اشخاص حقوقی می‌تواند تعداد زیادی بزه‌دیدگان به دنبال داشته باشد، ضروری است که قانون‌گذار در زمینه پیشگیری از بزه‌دیدگی جامعه تدابیر ویژه‌ای اتخاذ کند. این تدابیر شامل تعیین جرایم و مجازات‌هایی است که با هدف کاستن از تعداد بزه‌دیدگان این جرایم طراحی شوند. در این راستا، قانون‌گذار می‌تواند با آموزش جامعه و اطلاع‌رسانی در مورد خطرات جرایم اشخاص

^۱ - معمولاً گفته می‌شود که جرایم یقه سفیدی دارای این خاصیت هستند؛ اما این مسئله اختصاص به جرایم یقه سفیدی ندارد. در واقع، اگرچه جرایم یقه سفیدی دارای این ویژگی هستند اما این مسئله را نمی‌توان از مؤلفه‌های جرم یقه سفیدی دانست.

حقوقی، مردم را نسبت به بزه‌دیدگی احتمالی خود آگاه سازد و به آنان ابزارهایی برای پیشگیری از این آسیب‌ها بدهد. (Le Corre, 2013:56)

۴-۴ عدالت فردی به‌عنوان مبنای برای مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی

عدالت به‌عنوان مبنای تعیین مجازات، از دیرباز مورد توجه قرار گرفته است. بر اساس این دیدگاه، عدالت ایجاب می‌کند که مجرم به سزای عمل خود برسد و هیچ تفاوتی میان کسی که هنجارها را رعایت کرده و کسی که این هنجارها را نقض کرده است نباید وجود داشته باشد. بنابراین، ضروری است که جامعه تدابیری برای برخورد با نقض هنجارها در نظر بگیرد تا هیچ‌کس از مجازات در امان نماند. در مورد اشخاص حقوقی، نیز باید این اصل مورد توجه قرار گیرد. رفتارهای این اشخاص باید تحت نظر قرار گیرد تا در صورتی که از هنجارهای اجتماعی و حقوقی تخطی کنند، پاسخ مناسب داده شود. بر این اساس، برخی از رفتارهای اشخاص حقوقی به‌طور مستقیم با ارزش‌های اجتماعی مغایرت دارند و باید این ارزش‌ها تحت ضمانت اجرای کیفری قرار گیرند. در نهایت، از دیدگاه عدالت فردی، لازم است که هر شخص حقوقی به‌تناسب احترام یا بی‌احترامی به هنجارهای اجتماعی و حقوقی، پاسخ مناسب دریافت کند و هیچ‌گونه تفاوتی میان اشخاص حقوقی مختلف وجود نداشته باشد. بنابراین، مبنای عدالت در پیش‌بینی مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی باید بر اساس همین اصول بنا شود.

۵- تاریخچه مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پولشویی در ایران

از نظر تاریخی و تدوین قوانین کیفری می‌توان گفت که به‌محض اینکه انسان شروع به احساس و توجه و ادراک حقوق خود و ضرورت حفظ جان و مال خود و نزدیکانش را در برابر هجوم و تجاوزات دشمنان را نمود و لزوم حراست آنچه را که با کار و تلاش و رنج و مشقت به دست آورده بود فهمید و به‌تدریج هر چه که به تعداد افراد جامعه انسانی افزوده شد به همان اندازه نیز پیوند و رابطه اجتماعی به‌تبع آن افزونی یافت و مفهوم خوبی و بدی و خیر و شر بیشتر از پیش آشکار گردید و این مهم کم‌کم توسعه و رشد قانون و مجال پذیرش و اشمال آن را به اعمال و افعال افراد دیگر موجب گردید. در سایه این اندیشه که قانون چیزی به‌جز خواسته جامعه و مقتضای نظام اجتماعی نیست و کیفر نیز به‌جز پاداش مخالفت و عدم تبعیت از احکام و قوانین کیفری نیست، پیوستگی و بقای حیات جامعه قوام و دوام یافت که در عین حال این مهم زاینده اندیشه‌ای بود که نیک انجامی و رستگاری جامعه را پی می‌گرفت و اینکه نظام اجتماعی به‌سوی وحدت و یگانگی متحول و تغییر پیدا کرد. (مصطفی، ۱۹۷۵: ۱۰).

۵-۱ قانون اساسی

اصل ۴۹ قانون اساسی ج.ا.ایران به عنوان یکی از نخستین گام‌ها در مبارزه با پولشویی، به دولت وظیفه می‌دهد که اموال ناشی از فعالیت‌های غیرقانونی مانند ربا، رشوه، اختلاس، سرقت و غیره را گرفته و به صاحبان حق بازگرداند یا در صورت عدم شناسایی صاحبان، آن‌ها را به بیت‌المال تحویل دهد. این اصل به‌ویژه در راستای مقابله با فساد در دوران پیش از انقلاب اسلامی طراحی شده است. در مواد مختلف قانون نحوه اجرای اصل ۴۹، مکانیسم‌هایی برای شناسایی و مصادره اموال نامشروع تعیین شده است، اما ایراداتی مانند صدور حکم مصادره اموال پیش از اثبات جرم و نقص در پوشش مسائلی مانند اختفاء اموال و نه تنها نقل و انتقالات، وجود دارد.

۲-۵ قوانین عادی

در این بند، تلاش می‌شود که به جلوه‌هایی از پول شویی در قوانین موضوعه ایران پرداخته شود.

۱-۲-۵ قانون مبارزه با پول شویی مصوب ۱۳۸۶، اصلاحی ۱۳۹۷

این قانون اولین گام جدی در جرم‌انگاری پولشویی در ایران بود و به‌ویژه پس از پیوستن ایران به کنوانسیون‌های بین‌المللی در زمینه مبارزه با قاچاق مواد مخدر و جرایم سازمان‌یافته، تصویب شد. این قانون در ابتدا با مخالفت‌هایی روبرو بود، اما در نهایت در سال ۱۳۸۶ به تصویب رسید و مجازات‌هایی برای افراد حقیقی و حقوقی که از طریق پولشویی اقدام کنند، تعیین کرد. اصلاحات سال ۱۳۹۷، مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پولشویی را مورد تأکید قرار داد و موجب اصلاح برخی از تبصره‌های ماده ۹ شد (موسوی مقدم، ۱۳۸۶: ۱۴۶).

۲-۲-۵ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی

این قانون در سال ۱۳۶۳ به تصویب رسید و شورای عالی قضائی را موظف به تشکیل شعبه‌های ویژه دادگاه انقلاب برای رسیدگی به دعاوی مرتبط با اموال نامشروع کرد. از جمله ویژگی‌های این قانون، جلوگیری از بهره‌برداری غیرقانونی از اموال حاصل از جرم است. ماده ۱۰ این قانون، که مشابه تطهیر پول در معنای مدرن است، مقرر می‌کند که اموال نامشروع حاصل از جرم مصادره شود، البته تحت شرایط خاص مانند عدم صدور حکم قبلی یا مشمول عفو رهبری بودن.

۳-۲-۵ لایحه قانونی تشدید مجازات مرتکبین جرائم مواد مخدر (۱۳۵۹)

این لایحه نیز به‌طور صریح به ضبط اموال ناشی از جرایم مربوط به مواد مخدر اشاره دارد. طبق ماده ۴ این قانون، اموال منقول و غیرمنقول افرادی که مرتکب جرایم مواد مخدر شوند، به دستور دادستان ضبط و پس از صدور حکم قطعی، به نفع دولت مصادره می‌شود.

۵-۲-۴ قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷

این قانون نیز به طور مشابه به ضبط اموال ناشی از قاچاق مواد مخدر پرداخته و در ماده ۲۸ تصریح می‌کند که کلیه اموال حاصل از قاچاق مواد مخدر به نفع دولت ضبط خواهد شد. این ماده به‌ویژه در زمینه اموال حاصل از جرم‌های سازمان‌یافته و مجرمانه در کشور قابل توجه است (بدریان، ۱۳۸۰: ۳۳).

۵-۲-۵ قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ و ۱۳۹۲

قانون‌گذار اسلامی، در ماده ۶۶۲ مصوب ۱۳۷۰ قانون مجازات اسلامی که جایگزین ماده ۲۳۰ اصلاحی قانون مجازات عمومی ۱۳۴۰ و ماده ۱۱۰ قانون تعزیرات مصوب ۱۳۶۲ شده است، مقرر می‌دارد: «هرکس با علم و اطلاع یا با وجود قراین اطمینان آور که مال در نتیجه ارتکاب سرقت به دست آمده است آن را به نحوی از انحا تحصیل یا مخفی یا قبول نماید یا مورد معامله قرار دهد، به حبس از شش ماه تا سه سال و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد. در صورتی که متهم اموال مسروقه را حرفه خود قرار دهد، به حداکثر مجازات در این ماده محکوم گردد» در مورد این مقرر قانونی چند نکته حائز اهمیت است. اولین مورد، این که علم متهم به مسروقه بودن اموال خریداری شده شرط لازم جرم مذکور نیست بلکه ظن معرفی وی به ماهیت مسروقه اموال اکتسابی، برای تحقق عنوان مجرمانه کافی انگاشته شده است (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۵: ۳۱۷).

نکته دوم این که اصول نیازی به ارتکاب جرم توسط سارق نیست (حبیب زاده، ۱۳۷۴: ۱۴۴ و زراعت، ۱۳۷۹: ۲۷۳)، هر چند عده‌ای از حقوقدانان خرید و فروش کالا مسروقه توسط خود سارق را نیز مشمول ماده دانند (میرمحمد صادقی، ۱۳۹۵: ۳۱۹). دیگر این که در این ماده اشاره‌ای به عواید حاصل از جرم سرقت و مجازات آن نشده است و صرفاً به تحصیل قبول و مخفی کردن یا مورد معامله قرار دادن مال در نتیجه سرقت به هر نحوی از انحاء اشاره کرده است و به نظر می‌رسد که در این خصوص باید به قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی مراجعه شود. نظر به این که این ماده از یک طرف، صرفاً اختصاص به مخفی نمودن، معامله، قبول یا تحصیل مال مسروقه دارد و نمی‌توان آن را به سایر جرایم شرعی تسری داد و از طرفی دیگر واقعیت این است که قبح اجتماعی چنین امری شامل سایر جرایم همچون کلاهبرداری، خیانت در امانت نیز می‌شود، ضرورت دارد که مقنن با اصلاح این ماده آن را به سایر جرایم مشابه نیز تسری داده و محدوده قانونی مصادیق این ماده را گسترش دهد. بدین معنا که این ماده از این لحاظ که فقط شامل اخفا، معامله، قبول یا تحصیل اموال مسروقه می‌شود، دارای ایراد است و اصلاح آن با توجه به ضروریات اجتماعی امروز و جلوگیری و پیشگیری هر چه بیشتر از

ارتکاب جرایم لازم می نماید. گرچه این ماده به طور صریح به پول شویی اشاره نکرده است، اما می توان آن را به عنوان «جرم مانع» بازدارنده در نظر گرفت که با پیش بینی آن توسط مقنن و تعیین ضمانت اجرای قانونی یعنی حبس و شلاق، با ایجاد مانع در تحقق جرم مبنا یعنی قبول، تحصیل، اخفا و معامله اموال مسروقه از تحقق جرم مسبوق به جرم سابق یعنی پول شویی جلوگیری کند.

۶- ارکان جرم پولشویی در حقوق ایران

در این گفتار، ارکان یا همان عناصر جرم پولشویی در حقوق ایران مورد بررسی قرار می گیرد. جرم پولشویی در هر نظام حقوقی، مانند دیگر جرایم، دارای ارکانی است که بیانگر قانون مدون لازم الاجرا است که آن را منع کرده و برای مرتکب آن مجازات تعیین کرده است. این ارکان عبارتند از عنصر قانونی، عنصر مادی، و عنصر روانی.

۶-۱ رکن قانونی

عنصر قانونی جرم پولشویی، همانند سایر جرایم، به معنای وجود یک قانون است که رفتار مجرمانه را تعریف و مجازات آن را تعیین می کند. در حقوق ایران، قانون مبارزه با پولشویی که در تاریخ ۲ بهمن ۱۳۸۶ تصویب و به تأسیس آن پرداخته شده است، به عنوان مبنای قانونی جرم پولشویی شناخته می شود. این قانون شامل مقررات مختلفی برای پیشگیری و مقابله با پولشویی در کشور است. در ابتدا، لایحه‌ای با عنوان «لایحه مبارزه با پولشویی» در تاریخ ۱۳۸۱/۰۶/۲۷ به تصویب هیئت وزیران رسید و پس از مراحل که در آن مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت نظام دخیل بودند، بالاخره در ۲ بهمن ۱۳۸۶ قانون مبارزه با پولشویی به تصویب رسید و در ۸ اسفند ۱۳۸۶ در روزنامه رسمی کشور منتشر شد. این قانون از ۲۴ اسفند ۱۳۸۶ لازم الاجرا شد. علاوه بر قانون مبارزه با پولشویی، آئین نامه اجرایی آن نیز بر اساس تصویب نامه هیئت وزیران در تاریخ ۱۳۸۸/۰۹/۱۴ تصویب شد. آئین نامه اجرایی این قانون که شامل مقررات جزئی تر برای نحوه مقابله با پولشویی و تعیین مسئولیت ها و اختیارات دستگاه ها و نهادهای مختلف است، نقش مهمی در شفاف سازی و تسهیل اجرایی شدن این قانون ایفا می کند (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۵: ۵۲). همچنین، در کنار این قانون، برخی دیگر از قوانین کشور ایران که به نحوی با پولشویی ارتباط دارند، وجود دارند. از جمله این قوانین می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۶-۱-۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری

اسلامی ایران به نحوه رسیدگی به ثروت های غیرمشروع اشاره دارد. اگرچه در این اصل مستقیماً به جرم پولشویی اشاره نشده است، ولی این اصل به طور غیرمستقیم از طریق تعیین

تکلیف ثروت‌های ناشی از جرم‌های مختلف، مانند اختلاس و رشوه، زمینه‌ای برای جلوگیری از پولشویی ایجاد می‌کند.

۶-۱-۲ قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی: این قانون در راستای اصل ۴۹، نحوه رسیدگی به اموال نامشروع و چگونگی شکایت و گزارش‌دهی در این زمینه را مشخص کرده است. این قانون از دیگر قوانین مهم برای مقابله با پولشویی به حساب می‌آید.

۶-۱-۳ قانون مبارزه با مواد مخدر: این قانون در ماده ۲۸ خود تصریح کرده که تمامی اموال حاصل از قاچاق مواد مخدر باید به نفع دولت مصادره شوند و به این ترتیب زمینه‌ساز جلوگیری از پولشویی مرتبط با درآمدهای حاصل از قاچاق مواد مخدر است.

۶-۱-۴ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز: این قانون به‌ویژه در تبصره ماده ۷۷، مواردی را برای مبارزه با قاچاق کالا و ارز و واریز مبالغ حاصل از آن به خزانه‌داری کل کشور مشخص کرده است که می‌تواند به جلوگیری از پولشویی مرتبط با این جرایم کمک کند. در این راستا، اهمیت اصل قانونی بودن جرم و مجازات در حقوق ایران نیز قابل توجه است. طبق این اصل، هیچ‌گونه جرم و مجازاتی نمی‌تواند بدون پیش‌بینی در قانون وجود داشته باشد. در نتیجه، برای جرم پولشویی نیز باید قانونی خاص وجود داشته باشد که این جرم را تعریف کند و مجازات آن را تعیین نماید. قانونگذار ایران نیز با تصویب «قانون مبارزه با پولشویی»، این اصل را در راستای جرم‌انگاری پولشویی و تعیین مجازات آن به کار برده است.

۶-۲ رکن مادی

رکن مادی در جرم پولشویی شامل هر عملی است که منجر به قانونی شدن عواید حاصل از جرم می‌شود. این عمل می‌تواند توسط همان فرد مرتکب جرم یا فرد دیگری انجام گیرد. به عبارت دیگر، شخصی که عواید حاصل از جرم را وارد جریان‌های اقتصادی مشروع کرده و هویت غیرقانونی آن‌ها را پنهان می‌کند و به آن‌ها ظاهری قانونی می‌دهد، مرتکب جرم پولشویی است. در هر جرم، برای تحقق آن، نیاز به عناصر خاصی است که شامل فاعل، رفتار، موضوع، نتیجه و رابطه علیت می‌شود. در این راستا، چالش‌های موجود در انطباق قانون مبارزه با پولشویی ایران (مصوب ۱۳۸۶) با ضوابط حقوق کیفری و کنوانسیون‌های بین‌المللی، نیازمند بررسی و واکاوی دقیق است.

۶-۲-۱ فاعل پولشویی

امروزه از منظر قوانین کیفری، مرتکب جرم پولشویی می‌تواند هر شخص حقیقی یا حقوقی باشد. به‌ویژه کارکنان دولتی و اشخاص حقوقی که اختیارات و توانایی‌های خاص دارند، ممکن است به راحتی مرتکب جرم شوند. بنابراین، منطقی است که مجازات‌های سخت‌تری

برای آنان در نظر گرفته شود تا جنبه بازدارندگی داشته باشد. مواد ۲ و ۹ قانون مبارزه با پولشویی ایران به مرتکبان پولشویی پرداخته‌اند، اما در این قانون به‌طور خاص کارمندان دولت که از جایگاه خود برای پولشویی سوء استفاده می‌کنند، توجه کافی نشده است. این مسئله باعث می‌شود که مجازات‌ها برای این افراد، که مسئولیت‌های ویژه‌ای دارند، شفاف‌تر و سخت‌تر در نظر گرفته نشود. همچنین، طبق بند ۲ ماده ۱۰ کنوانسیون پالرمو (۲۰۰۰)، کشورها باید مسئولیت کیفری را برای اشخاص حقوقی که مرتکب جرم پولشویی می‌شوند، در نظر بگیرند، ولی در قانون ایران، هیچ حکم خاصی برای این موضوع وجود ندارد. البته، با اصلاحات اخیر در قانون مجازات اسلامی، این خلأ تا حدی برطرف شده است.

۲-۲-۶ رفتار مرتکب

یکی از ارکان مهم جرم، رفتار مرتکب است که مطابق با طبیعت جرم توسط قانونگذار توصیف شده و مجازات می‌شود. در صورتی که این رفتار به‌طور دقیق در قوانین کیفری مورد نظر قرار نگیرد، ممکن است حقوق و آزادی‌های فردی و اجتماعی نقض شود (اردبیلی، ۱۳۸۴: ۲۰۹). در جرم پولشویی، رفتار مجرمانه به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌شود که با هدف پنهان کردن عواید حاصل از جرم اولیه و تبدیل آن‌ها به اموالی مشروع انجام می‌گیرد. کنوانسیون‌های بین‌المللی نظیر پالرمو (۲۰۰۰) و مریدا (۲۰۰۳) مصادیق مختلفی از رفتار پولشویی مانند تبدیل، تصاحب، انتقال و ... را ذکر کرده‌اند. همچنین، ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی ایران نیز مصادیق رفتارهای مجرمانه را به سه دسته تقسیم کرده است (باقرزاده، ۱۳۸۸: ۳۱).

۳-۲-۶ موضوع پولشویی

موضوع جرم پولشویی، عواید مجرمانه‌ای است که بر روی آن رفتار مجرمانه انجام می‌شود تا جرم منشأ از دید مأموران مخفی بماند و این عواید ظاهری قانونی به خود بگیرند. با اینکه پولشویی به‌طور اصلی یک جرم مالی است، می‌تواند به‌عنوان جرمی اقتصادی در دسته جرایم علیه امنیت اقتصادی جامعه طبقه‌بندی شود. طبق ماده ۳ قانون مبارزه با پولشویی ایران، موضوع این جرم به‌طور خاص به مال منحصر شده است، در حالی که طبق کنوانسیون‌های بین‌المللی، عواید حاصل از جرم می‌تواند شامل اموال و مزایای اقتصادی، اعم از مادی و معنوی، منقول یا غیرمنقول، باشد. به همین دلیل، عبارت "مال" در قانون ایران موجب ابهام شده و ممکن است زمینه‌ساز تفاسیر نادرست شود. ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی ایران مصادیق رفتار جرم پول شویی را طی سه بند به شرح ذیل بیان می‌دارد. در این بحث ضمن تحلیل هر کدام از مصادیق

مندرج در ماده ۲، تعارض آن‌ها با ماهیت جرم پول شویی در مقایسه با کنوانسیون‌های بین‌المللی و استانداردهای حقوق کیفری بیان می‌شود (ساریخانی، ۱۳۹۱: ۲۹).

۶-۲-۴ موضوع پولشویی

موضوع جرم پول شویی آن‌ها عواید مجرمانه‌ای است که رفتار مرتکب بر روی آن واقع می‌شود تا جرم منشأ از دید مأموران مخفی بماند و نیز آن عواید مشروع جلوه کند. با اینکه در وهله نخست، پول شویی یک جرم مالی است، می‌تواند به عنوان یک جرم اقتصادی^۱ مشمول جرایم علیه امنیت اقتصادی جامعه تلقی شود. پول شویی سازمان یافته و فراملی، این ایده را تقویت می‌کند، زیرا در برخی موارد، پول شویی چنان اهمیت پیدا می‌کند که می‌تواند تهدیدی جدی علیه امنیت اقتصادی یک جامعه محسوب شود. ماده ۳ قانون مبارزه با پول شویی ایران موضوع جرم پول شویی را که براساس کنوانسیون‌های بین‌المللی وین (۱۹۸۸)، پالرمو (۲۰۰۰) و مریدا (۲۰۰۳) به ترتیب در مواد ۳، ۶ و ۲۳ عواید ناشی از جرم دانسته‌اند، منحصر در مال قلمداد کرده، حال آنکه عواید معنای عامی دارد. این نحوه بیان قانونگذار ایران در توصیف موضوع جرم پول شویی ابهام دارد و این مسئله اولاً زمینه شکل‌گیری تفاسیر متعدد و بعضاً ناروا را فراهم می‌کند و ثانیاً با این رویه، ماده ۳ مذکور راه مفری برای مجرمان پول شویی پیش‌بینی کرده است.

ماده ۲، ۱، ۱، ۱ قانون نمونه^۲ عواید حاصل از جرم را هر نوع مال یا مزیت اقتصادی اعم از مادی و معنوی، منقول یا غیرمنقول، ملموس یا غیر ملموس، اوراق یا اسناد قانونی که دال بر داشتن مالکیت یا سهم در این گونه دارایی‌هاست می‌داند و بندهای «د» و «ه» ماده ۲ کنوانسیون پالرمو (۲۰۰۰) هم همین تعبیر را از موضوع جرم پول شویی ارائه داده‌اند و در موضوع جرم قائل به توسعه شده‌اند تا راه و مفر بر روی مرتکبان پول شویی بسته شود، از این رو بر اساس ماده ۳ قانون مبارزه با پولشویی ایران به دلیل تضییق در مفهوم مال، امتیازهای مالی مانند امتیاز یک کارخانه و اسناد حاکی از مال همانند اوراق قرضه و سهام شرکت‌ها و... از شمول پول شویی خارج هستند. البته این ابهام در انتخاب نام این قانون هم متبلور است، زیرا تطهیر عایدات ناشی از جرم را «پول شویی» نام‌گذاری کرده است، در صورتی که پول به

^۱ در حقوق کیفری ایران جرم اقتصادی تعریف نشده است. ولی عبارت اخلال در نظام اقتصادی کشور در بند «ر» تبصره ماده ۳۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ بیان شده و در بند «ذ» همان ماده قانونی، لفظ پول شویی ذکر شده و در بند «ج» ماده ۴۷ قانون مذکور عبارت «جرم اقتصادی» آورده شده است.
^۲ قانون نمونه (Modle Code) برای مبارزه با پولشویی در سال ۱۹۹۵ توسط دفتر برنامه کنترل مواد مخدر سازمان ملل متحد تدوین شده است.

معنای وجه رایج کشور است که به صورت قطعه ای فلز یا اسکناس انحصار توسط دولت تهیه شده (بهشتی، ۱۳۷۶: ۲۴۱) و مصداقی از عایدات مالی محسوب می شود. موضوع جرم پول شویی گاهی هم داشتن اطلاعاتی درباره عایدات ناشی از جرم است که عبارات اخفا کردن، پنهان کردن و کتمان کردن مندرج در بند «ج» ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ ناظر بر آن اند.

بدین صورت که هر شخصی در مورد ماهیت واقعی، منبع و... عواید مجرمانه اطلاعاتی کسب کند، ولی از بیان آن ها خودداری ورزد، مرتکب جرم پول شویی شده است. این مصادیق سه گانه به نوعی از جرایم علیه عدالت قضایی محسوب می شوند، زیرا این اقدامات، کنشگران نظام عدالت کیفری را در ایفای وظایف قانونی خودشان با چالش جدی مواجه می سازد. اخفا، پنهان و کتمان کردن ماهیت واقعی عواید مجرمانه ظهور در ترک فعل هم دارند. ترک فعل امتناع از تکلیفی است که قانون بر عهده شخصی گذاشته است (نوربهاء، ۱۳۸۷: ۱۶۴)، پس در موردی که قانون الزام مثبتی بر عهده شخصی نهاده باشد ولی از انجام آن خودداری کند، جرم با ترک فعل محقق می شود.

۶-۲-۵ نتیجه حاصله

نتیجه جرم، دو مفهوم دارد: یکی مفهوم مادی و دیگری مفهوم قانونی. از دیدگاه مادی، نتیجه به طور مشخص تغییراتی است که بر اثر رفتار مجرمانه در دنیای بیرون ایجاد می شود. اما از منظر قانونی، نتیجه به تجاوز به حقوق یا مصلحت های قانونی که مورد حمایت کیفری قرار گرفته اند، گفته می شود. گاهی اوقات جرایم حتی بدون اینکه نتیجه خاصی محقق شود، کامل به شمار می روند. این نوع جرایم، که به "جرم مطلقاً" معروفند، با "جرم مقیداً" تفاوت دارند که برای تحقق آن باید نتیجه خاصی حاصل شود. در خصوص جرم پولشویی، ایرادی که وارد است، این است که قانون ایران مشخص نکرده است که آیا پولشویی یک جرم مطلق است یا جرم مقید (ساک، ۱۳۸۸: ۱۵۴). با این حال، به نظر می رسد که صرف انجام رفتار پولشویی برای تحقق جرم کافی باشد، حتی اگر این رفتار منجر به پنهان شدن منشأ غیرقانونی عواید نگردد.

۶-۳ رکن روانی

رکن روانی جرم به عنصر ذهنی ارتکاب یک جرم گفته می شود که نشان دهنده قصد یا اراده مرتکب برای انجام رفتار خلاف قانون است. این عنصر شامل حالات مختلف ذهنی فرد مرتکب می شود و می تواند شامل نیت، علم، یا پیش بینی عواقب رفتاری باشد که منجر به نقض

¹ - Absolute crime

² - Result crime

قانون جزا می‌شود. در جرم پولشویی، عنصر روانی نه تنها به معنای قصد انجام عمل مجرمانه است بلکه شامل آگاهی از منابع غیرقانونی اموال و تلاش برای پنهان کردن آن‌ها نیز می‌شود (Clarkson, 1987:58). در ابتدا، برای تحقق جرم پولشویی، مرتکب باید با آگاهی و اراده خود به رفتارهایی دست بزند که عنوان جرم پولشویی بر آن‌ها صدق کند. بنابراین، اگر رفتارهای مربوطه به صورت غیرارادی و بدون قصد ارتکاب جرم (مثلاً به صورت سهوی یا تحت تاثیر فشار یا اجبار) صورت گیرد، عنوان جرم پولشویی بر آن‌ها تطبیق نخواهد داشت. در رکن روانی جرم عمدی، قصد صریح یا مستقیم نقش اساسی دارد. قصد صریح به معنای اراده قوی فرد برای ارتکاب رفتاری است که نتیجه آن زیان یا خسارت ممنوعه باشد. به عنوان مثال، فردی که پول‌های حاصل از جرم را به قصد پنهان کردن و مشروع جلوه دادن آن‌ها در بانک سپرده‌گذاری می‌کند، قصد صریح در ارتکاب جرم پولشویی دارد. علاوه بر قصد صریح، ممکن است فرد قصد غیرصریح نیز داشته باشد. در این حالت، فرد به طور غیرمستقیم قصد ارتکاب عمل مجرمانه را دارد، حتی اگر هدف اولیه او به طور مستقیم مرتبط با پولشویی نباشد. مثلاً فردی که برای دریافت پول‌های حاصل از جرم اقدام می‌کند، ولی به طور غیرمستقیم پیش‌بینی می‌کند که این پول‌ها باعث پنهان‌کاری جرم اصلی خواهند شد، در این صورت نسبت به جرم پولشویی قصد غیرصریح دارد (صالحی، ۱۳۹۲: ۳). در این میان، مفهوم بی‌پروایی نیز در حقوق کیفری مطرح می‌شود. این اصطلاح به وضعیتی اشاره دارد که فرد می‌داند اقدامات او ممکن است منجر به نتیجه‌ای غیرقانونی شود، اما بدون توجه به آن ادامه می‌دهد. به عنوان مثال، فردی که مبالغ هنگفتی از یک قاچاقچی دریافت کرده و آن‌ها را به حساب خود واریز می‌کند، به طور ضمنی آگاه است که این پول‌ها ممکن است ناشی از جرم باشند، اما ادامه می‌دهد و در این حالت جرم پولشویی را با عنصر روانی بی‌پروایی مرتکب می‌شود.

۷- مجازات جرم پولشویی در ایران

در این مبحث از پژوهش به بررسی مجازات اشخاص حقوقی در جرم پولشویی در ایران پرداخته می‌شود

۷-۱ جزای نقدی نسبی

جزای نقدی یا جریمه یکی از رایج‌ترین مجازات‌ها برای اشخاص حقوقی است، به ویژه به دلیل محدودیت در اجرای مجازات‌های دیگر در این حوزه و مزایای نسبی آن. بر اساس ماده ۹ قانون مبارزه با پولشویی، این مجازات به صورت جزای نقدی معادل دو تا چهار برابر وجوه یا ارزش مالی که در پولشویی مورد استفاده قرار گرفته، تعیین می‌شود. علاوه بر این قاضی می

تواند شخص حقوقی را به یکی دیگر از مجازات های ماده ۲۰ نیز محکوم کند؛ لیکن چنانچه بخواهد وی را به انحلال یا مصادره اموال محکوم نماید قانونگذار هنگام کیفر گذاری باید دو اصل مرتبط با یکدیگر را مدنظر داشته باشد، یکی اصل اعتدال؛ به این مفهوم که کافی است رنجی را که تحمیل می کند، بیشتر از سودی باشد که نصیب بزهکار می شود و دیگر اصل تناسب کیفر با بزه است، به گونه ای که ماهیت مجازات تا حد ممکن به بزه نزدیک باشد، به طوری که اندیشه بزه بلافاصله کیفر را در ذهن مرتکب تداعی کند و نیز مقیاس اندازه مجازات تابع زبان جرم باشد (پرادل، ۱۳۸۶: ۴۹). نظر به زیانبار بودن پول شویی از بعد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی برای جامعه تعیین جزای نقدی به میزان یک چهارم عوایدی جرم به همراه استرداد درآمدهای ناشی از جرم منشأ در ماده ۹ قانون مذکور تناسبی با این جرم ندارد و این قانون به ویژه ضعف کیفر گذاری خود را در جایی بیشتر نشان می دهد که برای پول شویی سازمان یافته و نیز برای اشخاص حقوقی و معاونت در پول شویی، مجازاتی منظور نکرده است. این نقیصه می تواند افراد را به تشکیل باندهای سازمان یافته سوق دهد و خود به عنوان یک عامل جرم زا محسوب شود، بنابراین این بحث از دیدگاه سیاست جنایی سنجیده و عدالت کیفری قابل دفاع نیست (همتی، ۱۳۹۱: ۱۴۶).

علاوه بر آن، قانونگذار در ماده ۹ از سیستم جزای نقدی نسبی تبعیت کرده است، یعنی حکم به جزای نقدی یک چهارم، به تناسب و براساس شاخص در آمد مجرمانه است؛ اما قانون گذار جزایی در سال ۱۳۹۲ و در قانون مجازات اسلامی جزای نقدی را در بند (ج) ماده ۲۰ به عنوان یکی از مجازات های قابل اعمال بر اشخاص حقوقی مقرر داشته است. ماده ۲۱ هم در این مورد مقرر می دارد: «میزان جزای نقدی قابل اعمال بر اشخاص حقوقی حداقل دو برابر و حداکثر چهار برابر مبلغی است که در قانون برای ارتکاب همان جرم به وسیله اشخاص حقیقی تعیین می شود».

۲-۷ انحلال یا مصادره کیفری اموال

مجازات انحلال یا مصادره کیفری اموال یکی دیگر از مجازات های پیش بینی شده برای اشخاص حقوقی است که مرتکب جرم پولشویی می شوند. بر اساس ماده ۲۲ قانون مجازات اسلامی، انحلال شخص حقوقی زمانی اعمال می شود که آن شخص به منظور ارتکاب جرم ایجاد شده یا فعالیت خود را به طور انحرافی و صرفاً برای ارتکاب جرم تغییر داده باشد (سلطانی، ۱۳۹۱: ۵۴). این مجازات می تواند شامل مصادره اموال اشخاص حقوقی نیز باشد، که طبق ماده ۲۲ باید به طور خاص بر اساس نوع فعالیت مجرمانه شخص حقوقی تعیین شود. در اینجا، قانونگذار پیش بینی کرده است که اگر شخص حقوقی هدف اولیه مشروع داشته باشد

ولی بعد از آن به فعالیت‌های غیرقانونی پردازد، این شخص حقوقی می‌تواند منحل شود. در خصوص پولشویی، این مجازات‌ها غالباً به صورت مصادره اموال و درآمدهای حاصل از جرم به خزانه دولت اعمال می‌شود، هرچند که در مواردی که این درآمدها با اموال مشروع آمیخته شده‌اند، ممکن است مسأله پیچیده‌تر شود. قانون برای مسأله امتزاج درآمدهای مجرمانه با اموال مشروع تدابیر دقیقی در نظر نگرفته است، که این نقص قانونی می‌تواند باعث بروز ابهاماتی در اجرای مجازات‌های مرتبط با پولشویی گردد (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۶). علاوه بر این، مجازات‌های مانند استرداد درآمد و عواید حاصل از جرم، در صورتی که با اموال شخص ثالث انتقال یافته باشد، همچنان می‌تواند به‌عنوان مجازات کیفری مورد استفاده قرار گیرد.

۷-۳ مجازات شریک و معاون

در ماده ۱۲۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، قانونگذار حکم کلی برای شرکت در جرم را بیان کرده است و در ماده ۱۲۶ مصادیق معاونت در جرم را ذکر کرده است. همچنین طبق مقررات ردیف (۲) جزء ب بند ۱ ماده ۲۳ کنوانسیون سازمان ملل برای مبارزه با فساد (مریدا)، کشورهای عضو باید بر اساس اصول حقوق داخلی خود، شرکت، معاونت یا تبانی در ارتکاب جرم، کمک، تحریک، تسهیل و تشویق به ارتکاب جرایم را جرم انگاری کنند. این کنوانسیون کشورهای عضو را ملزم به جرم‌انگاری مشارکت در جرم پولشویی نیز در بند یک ماده ۲۷ کرده است. بنابراین، لازم است بررسی شود که آیا قانون ایران مطابق با این کنوانسیون به جرم‌انگاری شرکت و معاونت در جرم پولشویی پرداخته است یا خیر. بررسی قانون مبارزه با پولشویی نشان می‌دهد که قانون‌گذار به دلیل عدم تعیین تکلیف در خصوص شرکت و معاونت در جرم پولشویی، این بخش از قانون قابل انتقاد است (گرایلی، ۱۳۸۹: ۱۵۴).

ممکن است گفته شود که چون مقررات کلی قانون مجازات اسلامی در خصوص شرکت و معاونت به وضوح تعیین تکلیف کرده‌اند، نیازی به تکرار آن‌ها در قانون مبارزه با پولشویی نیست. با این حال، از آنجا که کنوانسیون مریدا کشورهای عضو را ملزم به جرم‌انگاری شرکت و معاونت در جرم پولشویی کرده و ایران نیز در سال ۱۳۸۷ به این کنوانسیون پیوسته، لازم است که قانون ایران به طور خاص در این زمینه اقدام کند. برخی معتقدند که از آنجا که در بند (ب) ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی به کمک به مرتکب اشاره شده است، می‌توان آن را معادل شرکت و معاونت در جرم پولشویی در نظر گرفت. با این حال، این تفسیر با توجه به اینکه کمک در بند مذکور به ارتکاب جرم پولشویی مربوط نمی‌شود، قابل پذیرش نیست و برای تعیین حکم شرکت و معاونت در جرم پولشویی باید به مقررات کلی قانون مجازات

اسلامی رجوع کرد (شفیعی و دیلمی، ۱۳۸۸: ۱۵۱). در نهایت، باید گفت که مباشر و شریک در جرم پولشویی از لحاظ مجازات مشابه بوده و هر دو به عنوان مرتکب جرم شناخته می‌شوند.

۷-۴ مجازات تکمیلی و تبعی مباشر و شریک

مجازات تبعی یکی از موارد عمومی در تمامی جرایم نیست و تنها در موارد خاصی طبق ماده ۲۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ اعمال می‌شود. پولشویی نیز به دلیل عدم شمول آن در این ماده، مشمول مجازات تبعی نمی‌باشد. در خصوص مجازات تکمیلی، بر اساس تقسیم‌بندی مجازات‌ها بر حسب شدت دخالت شخص در جرم، مجازات تکمیلی برای مرتکبین پولشویی نیز مشابه دیگر مجازات‌ها به درجات مختلفی تقسیم می‌شود. به عبارت دیگر، اگر جرم پولشویی در درجات یک تا شش قرار گیرد، دادگاه می‌تواند مجازات تکمیلی را برای مرتکب در نظر بگیرد. اما در صورتی که مجازات پولشویی از درجه هفت یا هشت باشد، مجازات تکمیلی منتفی خواهد بود. در خصوص مجازات تکمیلی و تبعی برای شخص حقیقی که به نمایندگی از شخص حقوقی اقدام به پولشویی می‌کند، اگر مدیرعامل یا مدیر مسئول شخص حقوقی محکوم شود، دادگاه می‌تواند مجازات تکمیلی و تبعی را برای او اعمال کند. اما اگر مسئولیت تنها متوجه شخص حقوقی باشد، شخص حقیقی قابل مجازات نخواهد بود. همچنین برای مجازات معاون در جرم پولشویی، مشابه بحث پیشین، در صورتی که مجازات پولشویی در درجات یک تا پنج باشد، معاون نیز ممکن است به مجازات تکمیلی محکوم شود، اما در مواردی که مجازات مباشر از درجه شش پایین‌تر باشد یا مجازات پولشویی همیشه درجه هفت در نظر گرفته شود، مجازات تکمیلی منتفی خواهد بود!

۷-۵ مجازات شروع به جرم پولشویی

ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، به جرم انگاری شروع به جرم پرداخته است. طبق این ماده، هر کس که قصد ارتکاب جرمی را داشته باشد و شروع به اجرای آن کند، ولی به دلیل عوامل خارج از اراده او، این جرم به نتیجه نرسد، مجازات خواهد شد. در بند ۲ ماده ۲۷ کنوانسیون مریدا تحت عنوان "شروع به جرم"، آمده است که هر کشور عضو می‌تواند اقداماتی قانونی اتخاذ کند تا هر تلاشی جهت ارتکاب جرمی که طبق این کنوانسیون

^۱ - ماده ۱۴۳: در مسئولیت کیفری اصل بر مسئولیت شخص حقیقی است و شخص حقوقی در صورتی دارای مسئولیت کیفری است که نماینده قانونی شخص حقوقی به نام یا در راستای منافع آن مرتکب جرمی شود

احراز شده، جرم تلقی شود. همچنین، طبق ردیف (۲) جزء ب بند ۱ ماده ۲۳ کنوانسیون، کشورهای عضو موظف به جرم انگاری شروع به جرایم پولشویی هستند. اما در قانون ایران، در قانون مبارزه با پولشویی، این جرم انگاری مشاهده نمی‌شود، که از این منظر، انتقاداتی به این قانون وارد است. به رغم این انتقاد، با تصویب قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، به نظر می‌رسد که در خصوص جرم انگاری شروع به جرایم پولشویی که مقررات خاصی برای آن‌ها وجود ندارد، این خلأ قانونی برطرف شده است. در ماده ۱۳ قانون جرم پولشویی، مجازات شروع به جرم، معاونت و شرکت در جرایم پولشویی، تابع قوانین مجازات اسلامی در خصوص تشدید و تخفیف مجازات‌ها است (هدائی، ۱۳۸۷).

نتیجه گیری

مقاله حاضر به بررسی مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پولشویی در جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. در این تحقیق، تمرکز اصلی بر ارکان جرم پولشویی و مجازات‌های مرتبط با آن در نظام حقوقی ایران بوده است، و مباحث پیشگیری از جرم یا راهکارهای مرتبط با آن خارج از دایره بررسی این مقاله قرار گرفت. در ابتدا، مشخص شد که برای تحقق جرم پولشویی، وجود سه ارکان اساسی ضروری است: «منبع غیرقانونی»، «عملیات مالی یا تجاری»، و «نیت پنهان‌سازی و قانونی کردن منبع غیرقانونی». این ارکان در حقوق ایران به‌طور خاص در قانون مبارزه با پولشویی مورد اشاره قرار گرفته است و مسئولیت کیفری اشخاص حقیقی و حقوقی در این جرم، به‌ویژه پس از اصلاحات قانونی اخیر، به‌طور جدی مطرح شده است. در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که اشخاص حقوقی در سیستم حقوقی جمهوری اسلامی ایران می‌توانند مسئولیت کیفری در قبال جرم پولشویی را بر عهده بگیرند. این مسئولیت به‌طور مستقیم مرتبط با اقدامات یا غفلت‌های مدیران و نمایندگان قانونی این اشخاص حقوقی است که در فرآیند پولشویی دخیل بوده‌اند. در این زمینه، سیستم قانونی ایران مجازات‌هایی را برای اشخاص حقوقی پیش‌بینی کرده است که از جریمه‌های مالی تا تعطیلی مؤسسات و ممنوعیت‌های تجاری متغیر هستند. فرضیه این مقاله مبنی بر این بود که مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم پولشویی در حقوق ایران به‌طور واضح و مؤثر در قوانین اخیر روشن شده است و مجازات‌های موجود می‌تواند نقش مؤثری در جلوگیری از تکرار این جرم داشته باشد. با بررسی مواد قانونی و تحلیل ارکان جرم پولشویی، این فرضیه به اثبات رسید. بدین ترتیب، اصلاحات اخیر در قوانین پولشویی جمهوری اسلامی ایران، مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی را به‌طور مؤثری روشن کرده و مجازات‌های پیش‌بینی شده

در این زمینه، از جمله جریمه‌های مالی و محدودیت‌های تجاری، می‌توانند بازدارنده و مؤثر در مقابله با این جرم باشند.

استناد به این مقاله: موسی پور، محمد، جانی پور، علی، جانی پور، کرم. (۱۴۰۳). بررسی پدیده پولشویی اشخاص حقوقی در نظام حقوقی ایران، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۸(۶۹۸)، ۲۰۳-۲۳۰.

The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

منابع و مآخذ:

- اردبیلی، محمدعلی، حقوق جزای عمومی، جلد نخست، چاپ هفتم، میزان، ۱۳۸۴
- باقرزاده، احمد، پول شویی در حقوق ایران و انگلستان و اسناد بین المللی، چاپ دوم، میزان، ۱۳۸۸
- پدریان، فخرالدین، مجموعه کامل قوانین و مقررات مواد مخدر، ۱۳۸۰.
- بهشتی، محمد، فرهنگ صبا فارسی، انتشارات صبا، ۱۳۷۶
- حبیب زاده، محمد، جعفر، جرایم علیه اموال، چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت ۱۳۷۴.
- زراعت، عباس شرح قانون مجازات اسلامی انتشارات دانشگاه کاشان، ۱۳۷۹.
- ژان پرادل، تاریخ اندیشه های کیفری، ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی، چاپ دوم، سمت ۱۳۸۶
- ساریخانی، عادل، انواع ترک فعل و مسئولیت کیفری آن از دیدگاه فقه و حقوق کیفری، فصلنامه تخصصی سروش عدالت، شماره ۱۳، قم، ۱۳۹۱
- ساکي، محمدرضا، آشنایی با جرم پول شویی، چاپ دوم، تهران: انتشارات جاودانه، ۱۳۸۸
- شفیعی سعیده و صبوری، دلیلی محمد حسن. (۱۳۸۸). بررسی شیوه های مبارزه با پدیده پولشویی با تأکید بر راهکارهای مالیاتی، فصلنامه تخصصی، مالیات شماره پنجم.
- صالحی، محمد خلیل، عنصر روانی جرم، مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه قم، ۱۳۹۱-۱۳۹۲.
- گرابلی، محمد باقر، پولشویی از منظر فقه و حقوق موضوعه چاپ اول مشهد مؤسسه چاپ و انتشارات استان قدس رضوی، ۱۳۸۹.
- محمد حسن حسینی، فلسفه مجازات اشخاص حقوقی بزهدکار: فایده گرایی - سزاگرایی، ضمیمه مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، یادنامه شادروان دکتر نوربها، زمستان ۱۳۹۰.
- محمود مصطفی، محمود، شرح القانون العقوبات فی الجرائم الاقتصادية، دارالنهضة العربیه، قاهره، ۱۹۷۵
- مهدی سلطانی. حقوق جزای عمومی (جلد دوم) مجرم و مسئولیت کیفری. چاپ ۱، دادگستر، تهران، ۱۳۹۱.
- موسوی مقدم، محمد، پولشویی، چاپ دوم، تهران: انتشارات معاونت آموزش دادگستری کل استان قم، ۱۳۸۶.
- میر محمد صادقی، حسین، جرایم علیه اموال، چاپ ششم، تهران: نشر میزان، ۱۳۹۵.
- میر محمد صادقی، حسین، حقوق جزای بین الملل (مجموعه مقالات مقاله چهارم جرم سازمان یافته یا شرکت سهامی ارتکاب جرم)، ۱۳۹۶. صص ۱۸۹-۲۵۳.
- نجفی ابرندآبادی، جرم شناسی بزهدکاری اقتصادی، از: تقریرات درس جرم شناسی، ویراست ششم، تهران: میزان، ۱۳۸۵.
- نوربها، رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ بیست و سوم، نشر داد افرین، ۱۳۸۷
- هدائی فرخ، «اعاده تعلیق و تخفیف مجازات در دادگاه تجدید نظر استان»، فصلنامه ی حقوقی، گواه شماره سیزدهم، ۱۳۸۷
- همتی، محمدباقر، تدابیر پیشگیرانه و مجازات در قانون مبارزه با پول شویی، چاپ اول، انتشارات خرسندی، ۱۳۹۱
- C.M.V. Clarkson, Understanding criminal law, Fontana press, London, 1987,
- Emanul Daoud et Clarisse Le Corre, La responsabilité pénale des personnes morales, Perspectives Etudes, n°43, 2013.
- Service Droit en pratique, La responsabilité pénale de la personne morale, Travail & Sécurité, Juillet et août 2009.
- Steven E. Barkan, Criminology: A sociological understanding, Fifth edition, PEARSON, 2012.
- Michel Véron, Droit pénal des affaires, 2005.
- Ardabili, M. A. (2005). General criminal law (Vol. 1, 7th edition). Mizan Publications. (in Persian)
- Badrian, F. (2001). Comprehensive collection of narcotics laws and regulations. (in Persian)
- Bagherzadeh, A. (2009). Money laundering in Iranian and English law and international documents (2nd edition). Mizan Publications. (in Persian)
- Barkan, S. E. (2012). Criminology: A sociological understanding (5th edition). Pearson.
- Beheshti, M. (1997). Saba Persian Dictionary. Saba Publications. (in Persian)
- Clarkson, C. M. V. (1987). Understanding criminal law. Fontana Press.
- Daoud, E., & Le Corre, C. (2013). La responsabilité pénale des personnes morales. Perspectives Études, 43.
- Ghoreaili, M. B. (2010). Money laundering from the perspective of Islamic jurisprudence and statutory law (1st edition). Astan Quds Razavi Publishing Institute. (in Persian)
- Habibzadeh, M. J. (1995). Crimes against property (2nd edition). SAMT Publications. (in Persian)
- Hassani, M. H. (2011). The philosophy of corporate criminal punishment: Utilitarianism vs. retributivism. Supplement to the Legal Research Journal, Shahid Beheshti

money laundering with an emphasis on tax strategies. *Financial Taxation Journal*, 5. (in Persian)

Soltani, M. (2012). *General criminal law (Vol. 2): The offender and criminal liability (1st edition)*. Dadgostar Publications. (in Persian)

Véron, M. (2005). *Droit pénal des affaires*.

Zera'at, A. (2000). *Explanation of the Islamic Penal Code*. Kashan University Press. (in Persian)

University, Commemorative volume of Dr. Nourbaha. (in Persian)

Hedayi, F. (2008). The rule of suspension and mitigation of punishment in the provincial appeals court. *Gavah Legal Quarterly*, 13. (in Persian)

Hemati, M. B. (2012). *Preventive measures and punishments in the anti-money laundering law (1st edition)*. Khorsandi Publications. (in Persian)

Mir Mohammad Sadeghi, H. (2016). *Crimes against property (6th edition)*. Mizan Publications. (in Persian)

Mir Mohammad Sadeghi, H. (2017). *International criminal law: Organized crime and corporate criminality (Selected Articles, Article 4, pp. 189-253)*. (in Persian)

Mostafa, M. (1975). *Explanation of criminal law in economic crimes*. Dar Al-Nahda Al-Arabiya, Cairo.

Mousavi Moghadam, M. (2007). *Money laundering (2nd edition)*. Judicial Education Department, Qom. (in Persian)

Najafi Abrandabadi, A. H. (2006). *Criminology of economic crime: Lecture notes on criminology (6th edition)*. Mizan Publications. (in Persian)

Nourbaha, R. (2008). *Fundamentals of general criminal law (23rd edition)*. Dad Afarin Publications. (in Persian)

Pradel, J. (2007). *History of criminal thought* (A. H. Najafi Abrandabadi, Trans., 2nd edition). SAMT Publications. (in Persian)

Saki, M. R. (2009). *Introduction to the crime of money laundering (2nd edition)*. Javidaneh Publications. (in Persian)

Salehi, M. K. (2012-2013). *The mental element of crime*. Master's thesis in Criminal Law and Criminology, University of Qom. (in Persian)

Sarikani, A. (2012). Types of omissions and their criminal liability from the perspective of Islamic jurisprudence and criminal law. *Soroush Adalat Quarterly*, 13. Qom. (in Persian)

Service Droit en Pratique. (2009). *La responsabilité pénale de la personne morale. Travail & Sécurité*, July-August.

Shafiei, S., & Sabouri, D. M. H. (2009). Examining methods to combat